

SAŽETAK PRESUDE

RINAU PROTIV LITVE OD DANA 14. SIJEČNJA 2020. GODINE ZAHTJEV BR. 10926/09

Političke intervencije i procesne smicalice nacionalnih vlasti zbog kojih se odužio postupak vraćanja otetog djeteta dovele su do povrede članka 8. Konvencije

ČINJENICE

Prvi podnositelj zahtjeva i njegova kćer, druga podnositeljica, državljani su Savezne Republike Njemačke gdje su u trenutku pokretanja postupka imali i prijavljeno boravište. Majka drugo podnositeljice, I.R., litvanska državljanka i supruga prvog podnositelja s kojim je dijelila roditeljsku skrb za malodobnu drugo podnositeljicu je u dogovoru s prvim podnositeljem u ljeto 2006. godine s kćeri otišla na dvotjedni godišnji odmor u Litvu. No s godišnjeg odmora nisu se vratile. Stoga je prvi podnositelj pokrenuo u Litvi postupak za vraćanje otetog djeteta sukladno Haškoj konvenciji o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece („Haška konvencija“) te Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću („Uredba Bruxelles 2 bis“), dok mu je u Njemačkoj sukladno odluci nadležnog suda dodijeljena isključiva roditeljska skrb. U iduće dvije godine u predmetu podnositelja doneseno je preko 30 sudskih odluka u dvije države, uključujući i odluku Suda Europske unije. Iako su nacionalne vlasti u Litvi inicijalno odbile vratiti drugo podnositeljicu u zemlju njezinog uobičajenog prebivališta, pravomoćnom odlukom drugostupanjskog suda iz ožujka 2007. utvrđeno je da ne postoje prepreke za njezino vraćanje ocu, odnosno da povratak u Njemačku ne predstavlja ozbiljnu opasnost koja bi ju izložila psihičkoj traumi sukladno članku 13. b. Haške konvencije. Predmetnu odluku o vraćanju I.R. i Glavni državni odvjetnik u Litvi opetovano su pobijali redovnim i izvanrednim pravnim lijekovima iako ponovno preispitivanje odluke nije dozvoljeno kako litavskim zakonom tako niti Haškom konvencijom i Uredbom Bruxelles 2 bis. Ujedno, I.R. je uporno odbijala pristati na izvršenje pravomoćne odluke o vraćanju, obijajući sva nastojanja prvog podnositelja da se povratak izvrši dobrovoljno i dogovorom roditelja, a onda je još sustavno izbjegavala pozive sudskog ovršitelja kada je naložena ovrha djeteta. Odlukom predsjednika Vrhovnog suda iz listopada 2007. godine izvršenje odluke o vraćanju je obustavljeno te je odlučeno da se neće provesti dok se Sud Europske unije ne izjasni o prethodnom pitanju koje mu je uputio Vrhovni sud. Postupak koji je podnositelj pokrenuo u Litvi pratila je izrazita medijska i politička pažnja, s redovitim pozivima i istupima političara i službenih osoba na zaštitu „litvanskih majki“ i „svetosti majčinstva“. Spor oko povrata druge podnositeljice u Njemačku konačno je riješen tako da je prvi podnositelj kćer samovoljno uzeo sa sobom tijekom sastanka u Centru za skrb o djeci te se s njom pobjegao iz zemlje. Zahtjev pred ESLJP-om prvi podnositelj podnio je po povratku u Njemačku 2009. godine.

PRIGOVORI

Podnositelji zahtjeva prigovorili su ispolitiziranosti postupka donošenja odluka te načinu na koji se postupak vraćanja druge podnositeljice vodio u Litvi ističući povredu prava na poštovanje privatnog života zaštićenog člankom 8. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Sukladno utvrđenoj sudskoj praksi ([X protiv Latvije](#) [VV], stavci 93.-102., 107.), ESLJP je ponovio da je u predmetima otmice djece odredbe Konvencije potrebno tumačiti u skladu s općim principima međunarodnog obiteljskog prava. U tom smislu, opće je prihvaćen konsenzus da pri donošenju svih odluka koje se tiču djece, zaštita njihovog najboljeg interesa mora biti temeljno načelo postupanja. U postupcima vraćanja otetog djeteta kroz mehanizme Haške konvencije i Uredbe Bruxelles 2 bis, načelo najboljeg interesa djeteta se prvenstveno manifestira kroz dvije obveze koje se u kontekstu čl. 8 Konvencije postavljaju pred države članice:

- Pozitivna obveza brzog vraćanja otetog djeteta u zemlju njegovog uobičajenog boravka kako bi nadležni sud u toj zemlji, kao najupućeniji, mogao odlučiti o skrbništvu, pravima na susrete i druženje te drugim materijalnim pitanjima vezanim uz dijete; te
- Procesna obveza nacionalnih tijela temeljito ispitati navode o potencijalno ozbiljnoj opasnosti kojoj bi dijete moglo biti izloženo u slučaju povratka u zemlju njegovog uobičajenog boravka.

Donošenje odluka i vraćanje djeteta u državu njegovog uobičajenog boravišta, sukladno odredbama Haške konvencije, ne može biti samo mehanički i automatski postupak jer bi time moglo doći do povrede članaka 8. Konvencije.

Slijedom navedenog, ESLJP je predmet podnositelja podijelio na dvije vremenske cjeline. Prvo razdoblje do ožujka 2007. koje se odnosi na postupanje litvanskih sudova i donošenje odluke o vraćanju druge podnositeljice u Njemačku te razdoblje nakon toga koje se odnosi na reakcije nacionalnih tijela na odluku i izvršenje odluke.

S obzirom na obveze država članica u postupku vraćanja djeteta sukladno Haškoj konvenciji, ESLJP je utvrdio da, u prvom razdoblju do ožujka 2007., unatoč činjenici da je od podnošenja zahtjeva prvog podnositelja do pravomoćne odluke o vraćanju nacionalnih tijela proteklo više od 5 mjeseci, postupanje nacionalnih sudova bilo je u skladu s pozitivnim obvezama koje su predviđene člankom 8. Konvencije. Naime, iako je Haškom konvencijom predviđeno da trajanje postupka vraćanja djeteta ne smije trajati duže od 6 tjedana, ESLJP je prihvatio da su prvostupanjski i žalbeni sud morali temeljito ispitati hoće li povratak druge podnositeljice u Njemačku izazvati podnositeljici psihičku traumu. Stoga, iako je istovremeno postojala obveza žurnog vraćanja druge podnositeljice u Njemačku razumljivo je da su nacionalni sudovi trebali vremena kako bi napravili detaljnu analizu dvaju suprotstavljenih interesa te donijeli odluku u skladu s najboljim interesom djeteta.

Ovaj predmet specifičan je i razlikuje se od predmeta otmice djece o kojima je ESLJP do sad odlučivao po tome što je u razdoblju nakon donošenja odluke o vraćanju u ožujku 2007. vršen veliki politički pritisak na postupak vraćanja djeteta. U tom smislu ESLJP je naglasio da

standarde predviđene člankom 8. Konvencije nisu obvezni poštovati samo sudovi već tijela i članovi izvršne i zakonodavne vlasti.

Politički pritisak izvršen u predmetu podnositelja ESLJP je analizirao kroz prizmu izvansudskih reakcija te procesnopravnih smicalica.

a) Izvansudske reakcije

Iako mobilizacija medija nije neuobičajena u postupcima otmice djece, predmet podnositelja, nakon što je sudski ovršitelj pristupio izvršenju pravomoćne odluke o vraćanju druge podnositeljice, obilježen je razinom javnog, institucionalnog i političkog pritiska koji je ESLJP okarakterizirao kao niz usklađenih službenih napora kako bi se osigurao ostanak druge podnositeljice u Litvi. Naime, uz javnu peticiju i objavljena pisma koja prvog podnositelja zahtjeva demoniziraju te nazivaju "njemačkom svinjom" i "nacistom", te uz prijetnje koje su primili on, njegov odvjetnik i sudski ovršitelj, u predmetu podnositelja:

- parlamentarni zastupnici otvoreno su propitivali valjanost sudskih odluka; ministar pravosuđa ohrabrivao je majku da vjeruje da će slučaj biti ponovno razmotren pred Vrhovnim sudom;
- vršen je pritisak na sudskog ovršitelja da ne izvrši sudsku odluku i na djelatnike socijalnih službi kako bi promijenili svoje stručno mišljenje u postupku da je povratak druge podnositeljice u Njemačku u njezinom najboljem interesu;
- izmijenjen je zakon kako bi se drugoj podnositeljici omogućilo stjecanje litvanskog državljanstva;
- Vlada je majci pružila pravnu, a kasnije i financijsku potporu za postupak pred Sudom Europske unije.

Ovakav zbir inicijativa, koje je ESLJP ocijenio kao cjelinu a ne kao zasebne incidente u kontekstu cijelog postupka, jasno ukazuju da nacionalne vlasti u Litvi nisu podnositeljima, u skladu sa svojom pozitivnom obvezom iz čl. 8 Konvencije, osigurale poštenu postupak donošenja odluka u fazi izvršenja pravomoćne odluke nakon ožujka 2007. ([Yordanova i drugi protiv Bugarske](#), stavak 137.).

b) Procesnopravne smicalice

Unatoč činjenici da je u Litvi zakonom onemogućeno izvanredno preispitivanje pravomoćne odluke suda o vraćanju djeteta te je to protivno smislu i cilju Uredbe Bruxelles 2 bis i Haške konvencije, odluka o vraćanju je u predmetu podnositelja ipak bila osporena na dva načina:

- Glavni državni odvjetnik zatražio je ponovno ispitivanje odluke o vraćanju i odgodu izvršenja pritom ponavljajući prigovore koji su ranije istaknuti u predmetu te odbijeni. Na taj način glavni državni odvjetnik izravno je pogodovao roditelju otmičaru da iskoristi protek vremena u svoju korist. Ujedno, predsjednik Vrhovnog suda osobno je intervenirao i odgodio izvršenje odluke kako bi omogućio preispitivanje pravomoćne odluke nakon što je isti zahtjev prethodno odbijen od strane sudskog vijeća istog suda.

- U predmetu podnositelja dozvoljena je revizija, u kontekstu koje je Vrhovni sud, izlazeći iz okvira svojih dužnosti i nadležnosti, onda ispitivao činjenična utvrđenja tog predmeta.

Postupak vraćanja druge podnositeljice u zemlju uobičajenog boravišta opetovano je odgađan te nije izvršen ni 3 mjeseca nakon odluke Suda Europske unije o prethodnom pitanju, odnosno ukupno 26 mjeseci od pokretanja postupka. Na taj način, uz sve pobrojane izvansudske reakcije te pravnoprocesne smicalice u kojima su izravno sudjelovale litvanske nacionalne vlasti u

predmetu podnositelja, potpuno su zanemareni temeljni ciljevi ne samo Haške konvencije i Uredbe Bruxelles 2 bis, već i članka 8. Konvencije.

ESLJP nije smatrao potrebnim posebno se baviti činjenicom da je prvi podnositelj zahtjeva u konačnici svoju kćer vratio u Njemačku tako što je s njom pobjegao iz Litve. ESLJP je samo napomenuo da je prvi podnositelj dugo čekao te da se zbog majčine nepopustljivosti po pitanju povratka druge podnositeljice u Njemačku bojao novih odgoda i kašnjenja. Situaciju je dodatno pogoršala činjenica da su majku svesrdno, ali i neosnovano podržavale nacionalne vlasti.

Slijedom svega navedenog, ESLJP je zaključio da je došlo do povrede članka 8. Konvencije u odnosu na oba podnositelja zbog ukupne duljine trajanja postupka vraćanja te razine intervencije nacionalnih vlasti u postupak, iako je inicijalno donošenje odluka u predmetu do ožujka 2007. godine bilo u skladu s obvezama predviđenim predmetnim člankom.

PRAVEDNA NAKNADA

30.000 eura zajednički na ime neimovinske štete za podnositelje zahtjeva
93.230,00 eura na ime troškova i izdataka

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.